

Příběhová próza s dětským hrdinou

Příběhová próza s dětským hrdinou

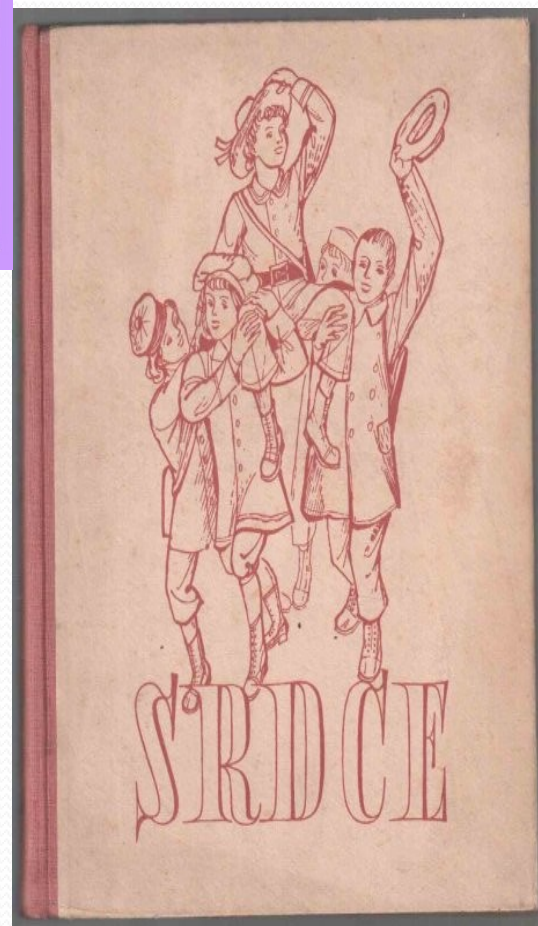
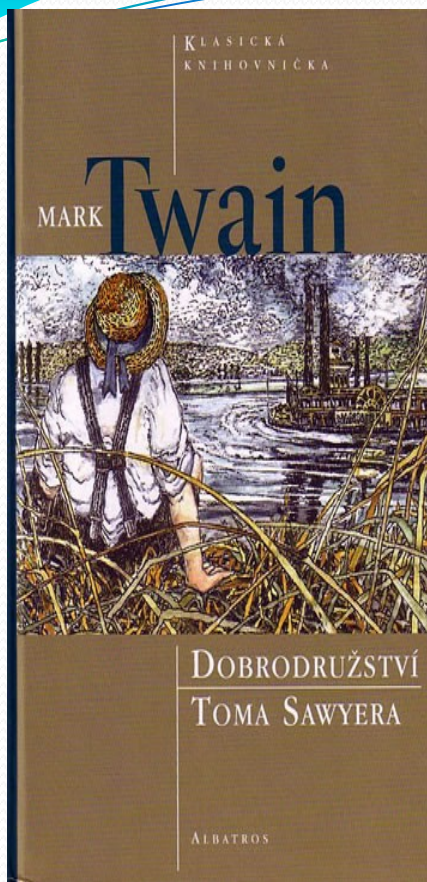
- = Příběhová próza ze života dětí
- Autor píše většinou o svých zkušenostech z dětství nebo přejímá zážitky z dětství někoho jiného.
- Zachycuje ukázkové situace, v nichž se může čtenář ocitnout a nabízí mu určité řešení.
- Tato próza byla ovlivňována společností. Vliv válek, komunismu apod.

2. Polovina 19. století.

- Psala se díla, která nebyla určena předně dětským čtenářům.
- Autoři zachycovali vnitřní dětský svět a vývoj dětského hrdiny.
- Psali o svých zkušenostech z dětství.
- Dítě většinou pochází z nuzných poměrů

Autoři

- Charles Dickens – Oliver Twist (1837-1839)
- Johanna Spyri – Heidi, děvčátko z hor (1881)
- Mark Twain – Dobrodružství Toma Sawyera (1876)
 - Dobrodružství Huckleberryho Finna (1876)
 - Princ a Chudás (1881)
- **Z těchto inspiračních děl s poté formuje intencionální příběhová próza pro děti.**
- Edmonde de Amicis – Srdce (1886) Kniha se stala zakladatelským dílem moderní prózy se školskou tematikou.

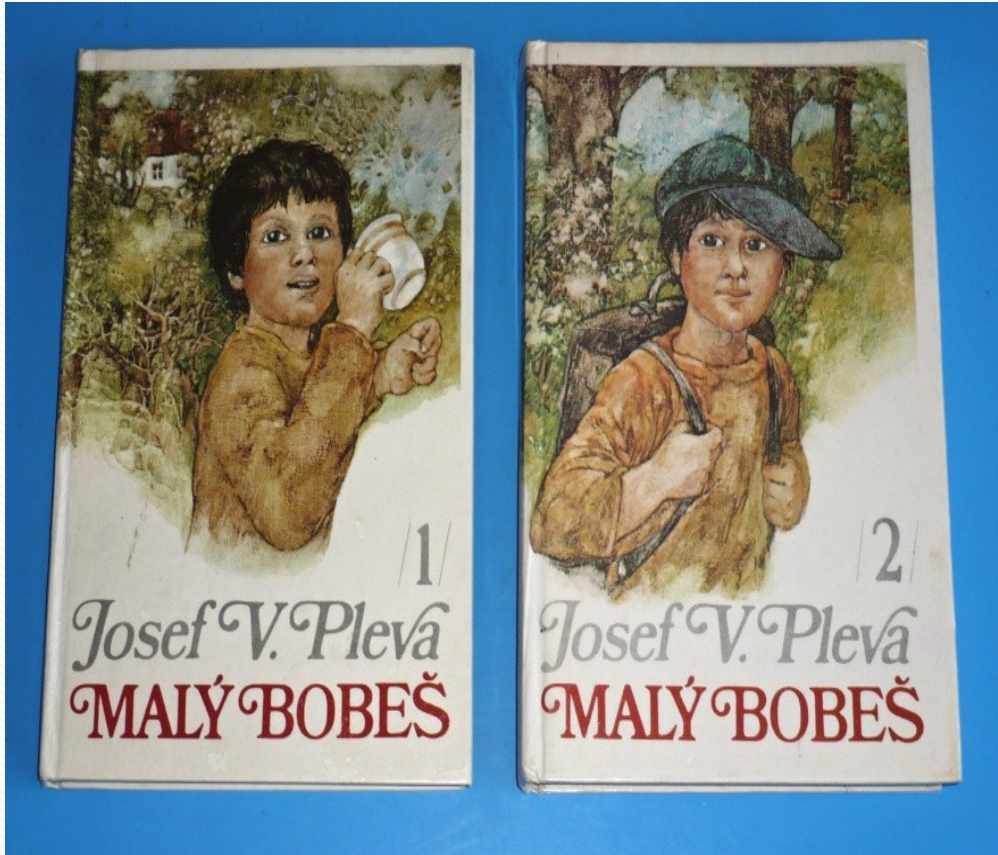

Meziválečná tvorba

- **Psala se díla sociálně realistická.**

Autoři

- Josef Věromír Pleva – Malý Bobeš (1931-1934)
- Marie Majerová – Bruno čili dobrodružství německého chlapce v české vesnici (1930)

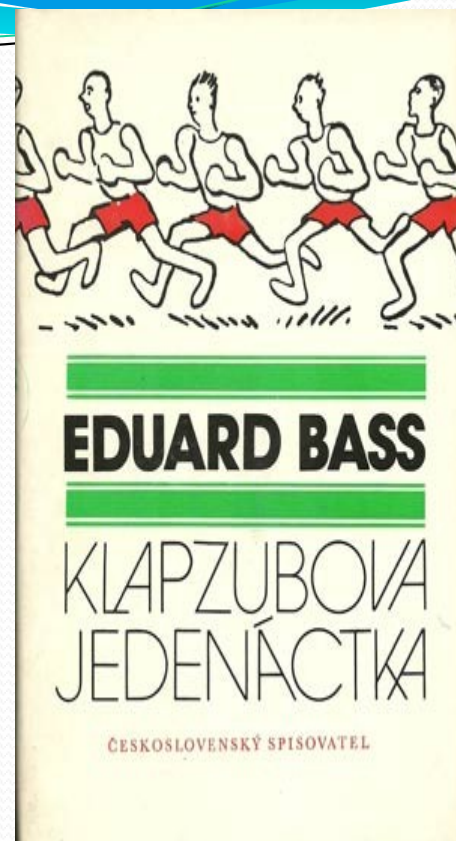
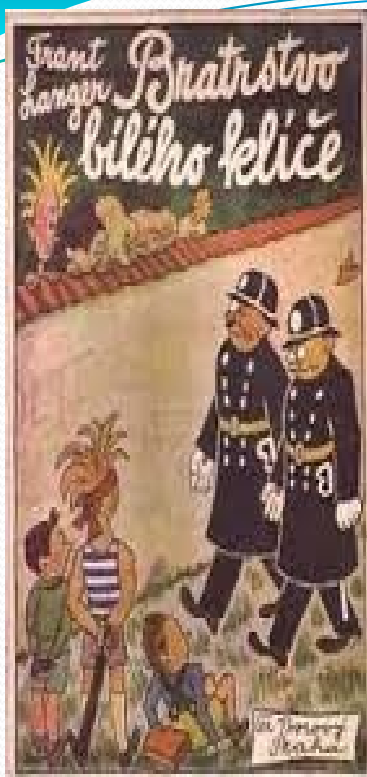

Autoři

Detektivní prózy

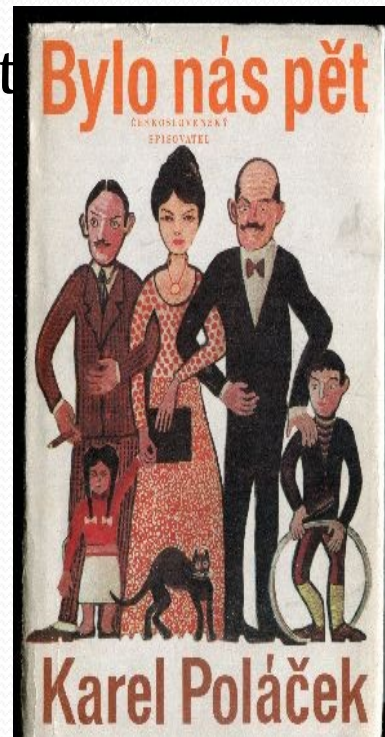
- Václav Řezáč – Kluci, hurá za ním (1933)
 - Poplach v Kovářské uličce (1934)
- František Langer – Bratrstvo bílého klíče (1934)

- Eduard Bass – Klapzubova jedenáctka (1922)
(není detektivní próza)

Období okupace 1939 -1945

- Karel Poláček – Bylo nás pět

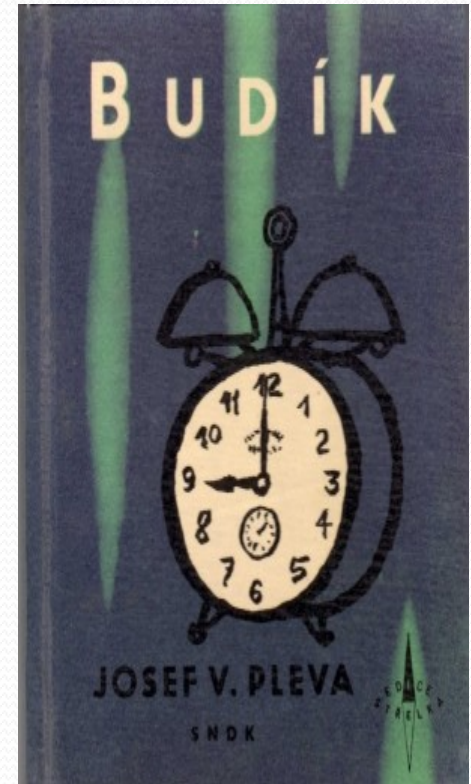
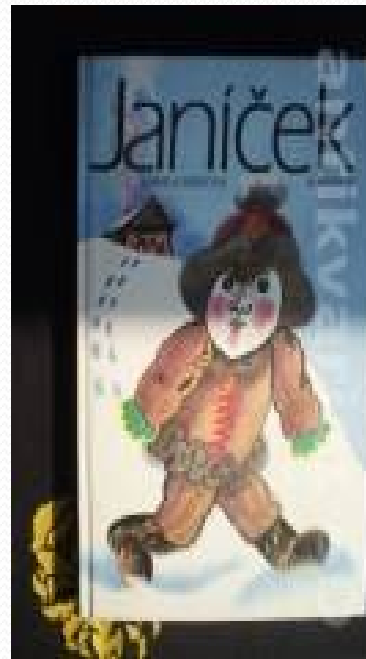
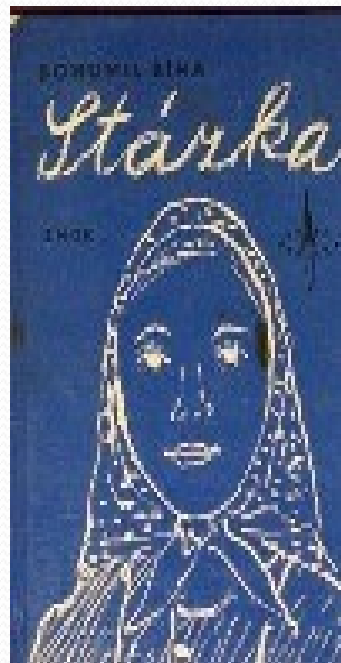

Po roce 1945

- Témata: fašistická okupace, odboje a partyzánské boje.
- Opouštění od oddechové četby i vzpomínkově zaměřené literatury pro děti.

Autoři

- Josef Věromír Pleva - Budík (1948)
- Bohumil Říha – Na útěku (v roce 1961 přejmenován na Stázku)
- Kamila Sojková – Jeníček (1947)
- Zdeňka Bezděková - Říkali mi Leni (1948)

50. Léta 19. století

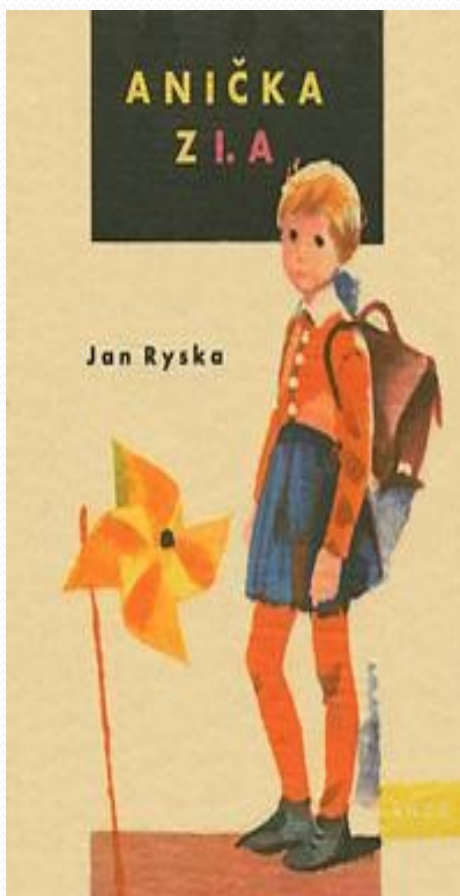
- Poznamenaná **schematismem**.
- Schematismus- ideologický. Psaly se budovatelské romány. Oslavování osvoboditelů (Rudá armáda). Estetická funkce utlačována.
- Řada starších autorů se odmlčela, mladí začali tvořit. Vliv marxistického myšlení. Většinou se jednalo o začlenění pomateného hrdiny do společnosti.
- Témata: škola, Pionýr, láska k ČSSR

2. Polovina 50. let

- Opuštěno od tehdejších konvencí a didaxe. Začala se psát původní próza.
- Výjevy každodenního života dětí.

Autoři

- Bohumil Říha - Honzíkova cesta (1954)
- Jan Ryska – Anička a její přátelé (1960)
 - Anička z 1. A (1962)

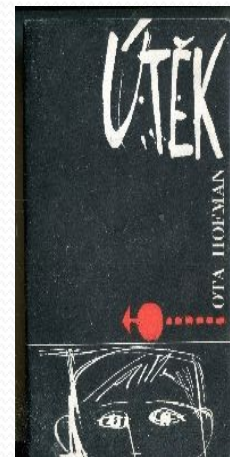

2. Polovina 60. let

- Zachycování stavů v psychickém vývoji dětského hrdiny a k problematice obrazu světa dospělých.

Autor

- Ota Hofman – Útěk (1966)
 - Králíci v trávě (1962)

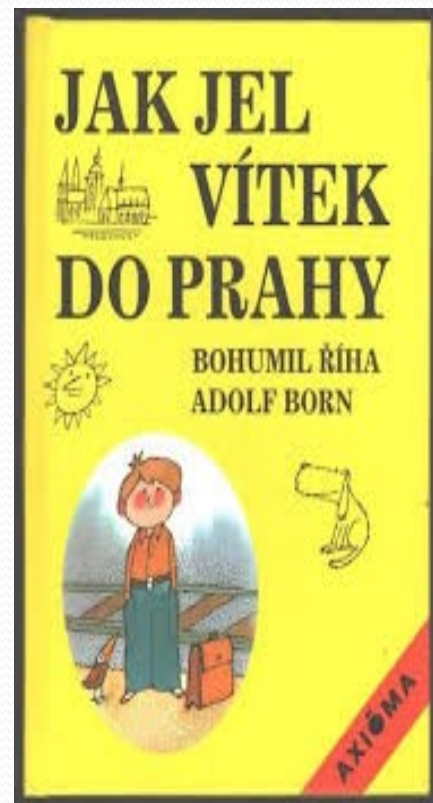
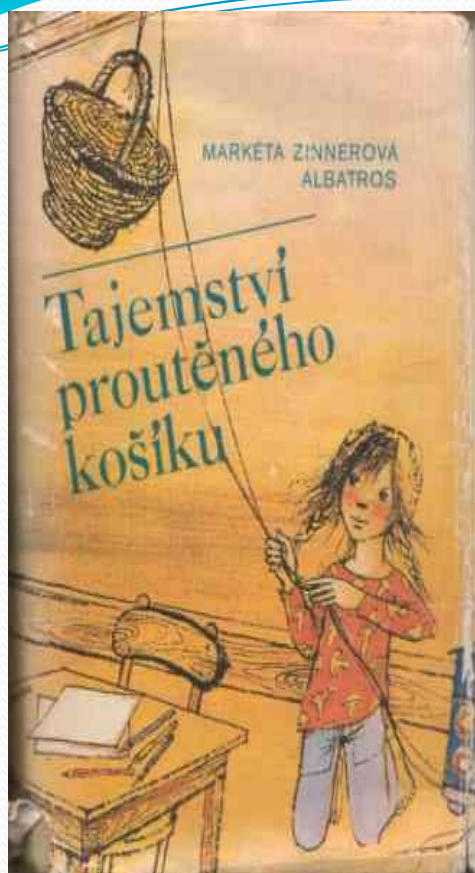

70. léta

Rozvíjí se próza psaná pro nejmenší čtenáře

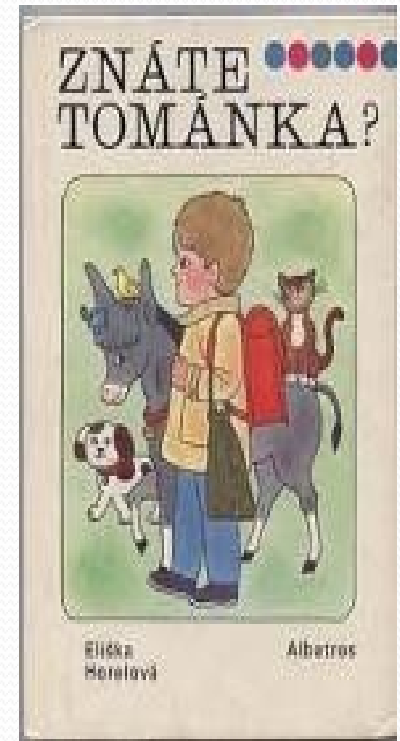
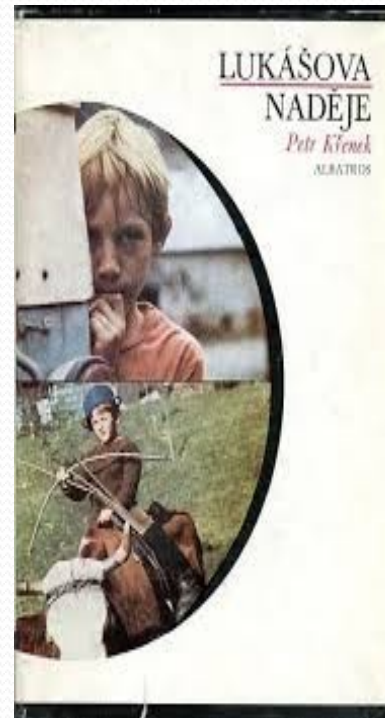
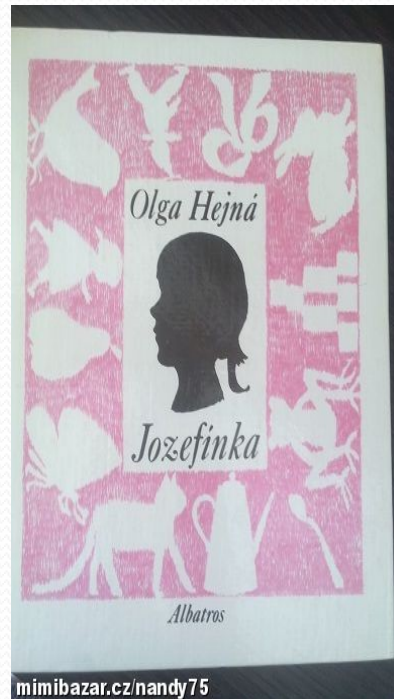
Autoři

- Bohumil Říha - Jak jel Vítek do Prahy, Vítek je zase doma, Vítek na výletě (1974-1975)
- Markéta Zinnerová – Děti z Pařízkova (1974)
 - Tajemství proutěného košíku (1978)
 - Princezna z třešňového království (1975; tematika smrti)
 - Indiáni z Větrova (1979; dětský ústav)

Konec 70. let 19. století

- Eliška Horelová – Znáte Tománka? (1981)
 - Tománek je rád na světě (1985)
- Petr Křenek – Lukášova naděje (1984)
- Olga Hejná - Jozefínka (1985)

2. Polovina 80. let

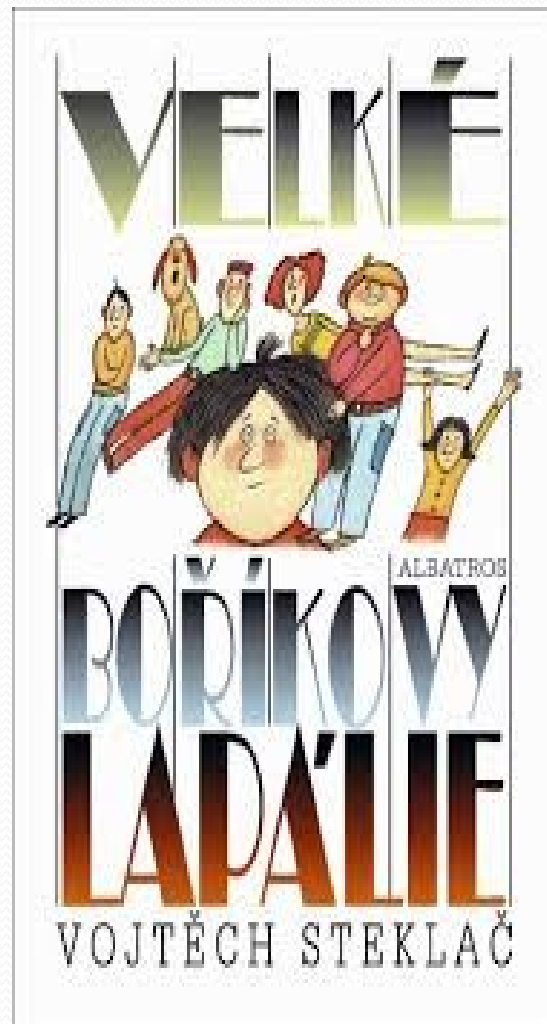
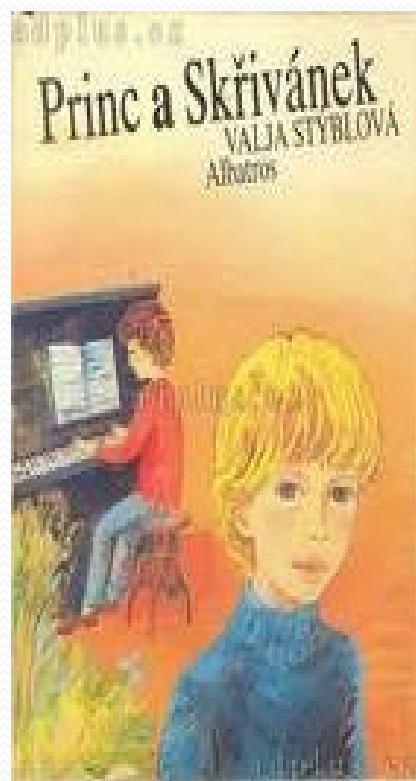
Psychologicky laděné prózy. Zaměřená na rodinu a mezilidské vztahy.

Autor

- Valja Stýblová- Princ a Skřivánek (1985)

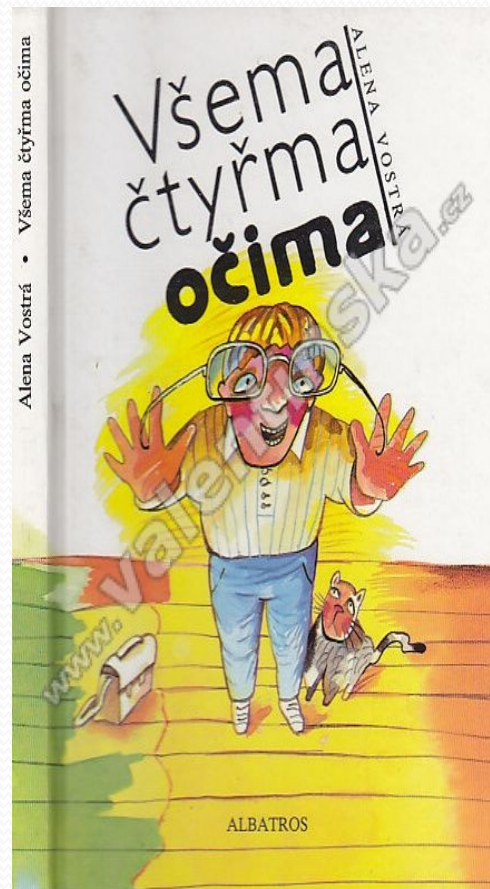
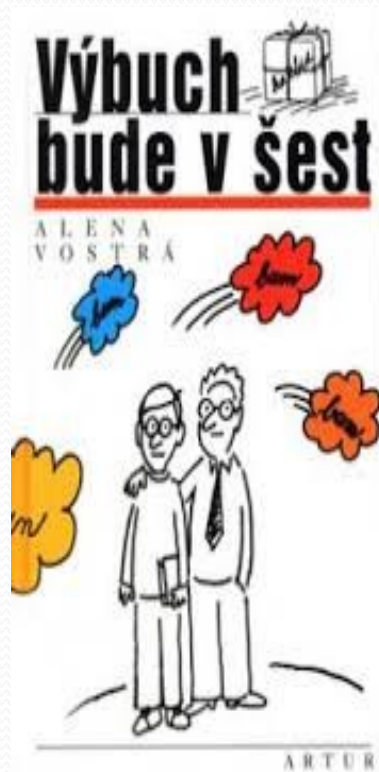
Humoristicky laděná próza, Autoři většinou volí prostředí školy.

- Vojtěch Steklač - Boříkovy lapálie (1970)

Situační a jazyková komika

- Alena Vostrá – Všema čtyřma očima (1982)
 - Výbuch bude v šest (1986)
- Jiří Kahoun – Školník Kulda je jednička (1990)

Soudobá dětská literatura klade důraz na mnohotvárnost dětské psychiky.

- Čtenář se seznamuje se základními modely lidských vztahů ve společnosti, jenž mu jsou nápomocny při orientaci v okolním světě.
- Úkolem příběhu je seznámit malé čtenáře s celou řadou sociálních rolí a vazeb mezi nimi.
- Jako nejdůležitější se jeví dětský hrdina a vše kolem něj – sebeuvědomění a sebevědomí dítěte, boj s existenčními problémy, překonávání pocitu osamělosti a bolesti, problémy dospívání, potřeba někam patřit, cena kamarádství a přátelství, první lásky, rasové problémy, život s handicapem, outsiderství, vztahy s dospělými.
- Spisovatelé tvořící pro dětského recipienta překonávali zejména ve 2. polovině 90. let dřívější tematická tabu. Zpracovávali tak témata jako sex, zdravotní postižení, neoficiální politické a ideologické názory, víra a mnohá další.

Specifické znaky

- Spojení s každodenním životem dítěte;
- ztotožnění s hlavní postavou;
- podání uměleckého obrazu autentického světa dítěte – autor nelže, zná minulost a na základě přítomnosti předpovídá budoucnost;
- důležitost rodiny, přátel a ostatních lidí, kteří hrdinu obklopují (pocit jistoty);
- důležitost prostředí (otázka vlastenectví a národní uvědomělosti);
- upoutání dětského čtenáře a nápomoc k lepší a jednodušší orientaci v okolním světě;
- rozmanitost příběhů, napětí, poetičnost, humor;
- dětský hrdina je rovnocenným partnerem čtenáře: mívá shodné motivace, potřeby a zájmy, životní pocity, prožitky a zkušenosti, obdobnou mentalitu...

Základní kompoziční typy

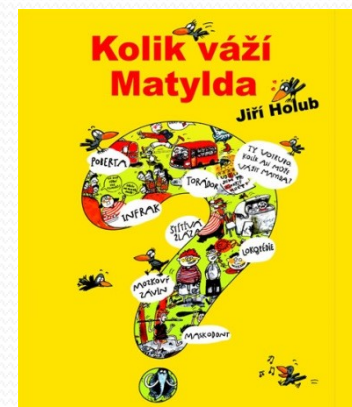
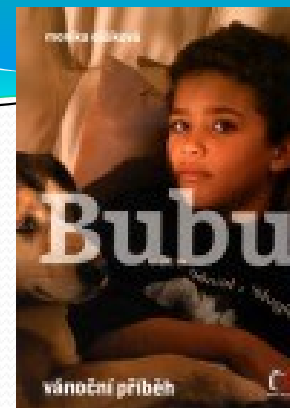
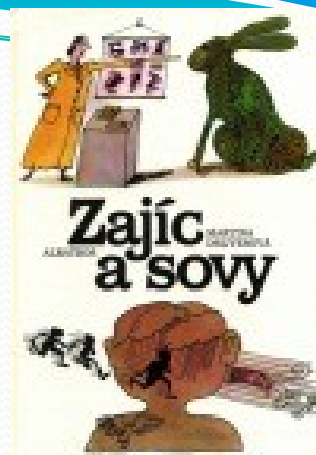
- 1. Klasicky vystavěný příběh, vyvíjející se postupně, tedy od expozice přes zápletku k jejímu rozuzlení. Děj je ucelený a mívá svůj šťastný konec.
 - Příklad: Z. Malinský: Je nás šest, jeden štěká
- 2. Příběh, mající samostatné, volně na sebe navazující příhody, s tzv. epizodickou výstavbou. Jednotlivé epizody spojuje dětský hrdina.
 - Příklad: F. Župan: Pepánek nezdara
- 3. Klasicky vystavěný příběh, ovšem s otevřeným koncem, který rozvíjí dětskou představivost a fantazii a nutí čtenáře hlouběji přemýšlet.
 - Příklad: M. Drijverová: Domov pro Martáňy

Téma outsiderství

- Typický tematický prvek prózy s dětským hrdinou.
- Vztahuje se k přijímání osobnosti vnějším okolím i vnitřním sebehodnocením.
- Jedinec, který je díky své odlišnosti v něčem vyřazován ze společnosti stojící mimo určitou skupinu (v rodině, ve třídě, zájmovém kroužku, ve společnosti jako takové). (Částečně se překrývá s hrdinou handicapovaným.)
- Předkládání důležitosti rodinného zázemí, citlivého přístupu, dostatečných impulsů z okolí a opravdového přátelství.

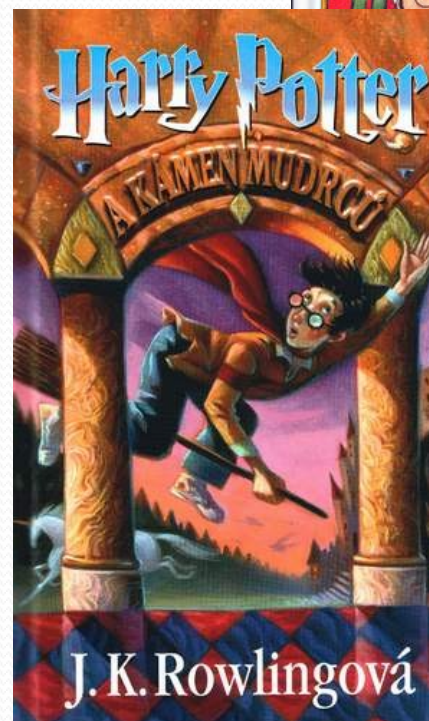
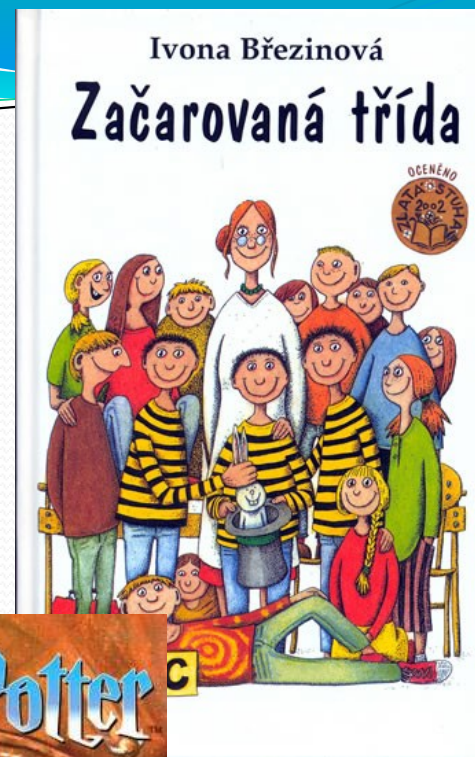
Bez fantastických prvků

- Martina Drijverová - * 1951, Praha
 - Zajíc a sovy (1990)
- Monika Elšíková - * 1968
 - Bubu (1999)
 - Bubu vánoční příběh (2007)
- Jiří Holub - *1975, Žatec
 - Kolik váží Matylda (2009)
- Alena Ježková - * 1966, Praha
 - Dračí polévka (2011)
- Hana Doskočilová - * 1936, Jihlava
 - Lenoši a rváči z Kloboukova (2005)

S fantastickými a magickými prvky

- Ivona Březinová - * 1964, Ústí nad Labem
 - Začarovaná třída (2002)
- J. K. Rowlingová - * 1965, Spojené království
 - Harry Potter a Kámen mudrců (1997)
 - Harry Potter a Tajemná komnata (1998)
 - Harry Potter a Vězeň z Azkabanu (1999)
 - Harry Potter a Ohnivý pohár (2000)
 - Harry Potter a Fénixův řád (2003)
 - Harry Potter a Princ dvojí krve (2005)
 - Harry Potter a Relikvie smrti (2007)

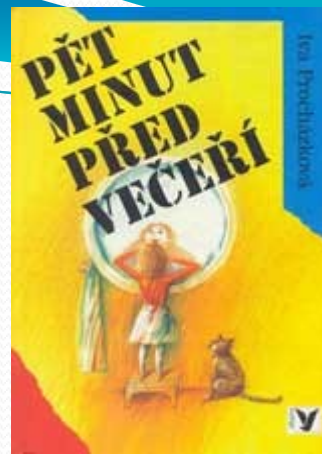

Handicapovaný dětský hrdina

- Jedinec s určitým znevýhodněním, překážkou, která mu brání účastnit se společenského života ve stejné míře jako ostatní.
- Postižení může být tělesného, psychického či sociálního rázu.
- Četné zastoupení této problematiky v prózách s dívčí hrdinkou (Stanislav Rudolf - Blíženci 1992).

Iva Procházková - * 1953, Olomouc

- Pět minut před večerí (1996)

Ivan Binar - * 1942

- Bibiana píská na prsty (2009)
- Útěk Kryšpína N. (2014)

Ivona Březinová - * 1964

- Kluk a pes (2011)

Ivan Remunda - * 1934 - 2014, Židlochovice

- Bryčka pro biskupa – Pápěrka, já a ti ostatní (1996)

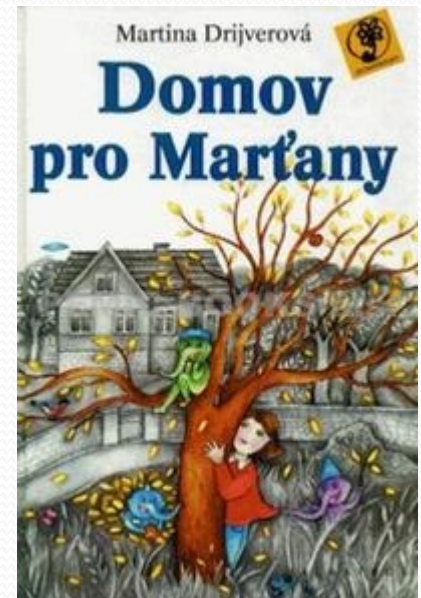
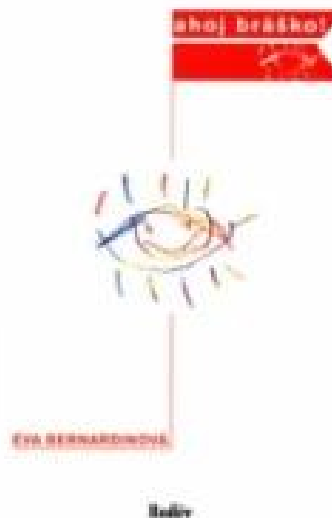
Handicapovaný sourozenec

Eva Bernardinová - * 1931, Praha

- Ahoj bráško! (2004)

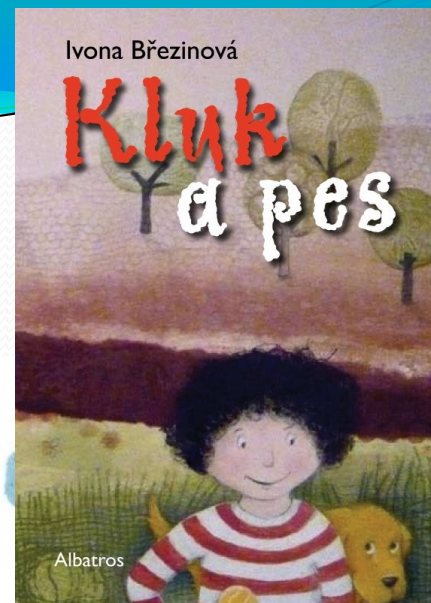
Martina Drijverová

- Domov pro Marťany(1997)

Kluk a pes

- Příběh o Julianovi a psovi Césarovi, který podstupuje výcvik na asistentského psa, aby mohl pomáhat svému kamarádovi, odkázanému v důsledku postupujícího onemocnění na invalidní vozík.
- Téma handicapu je zde rozvinuto citlivě, bez sentimentu a s osvobozujícím humorem.
- Vozík se stává nejenom kompenzací fyzické nedostatečnosti, ale i rekvizitou dětských her.
- Střídání vypravěčských poloh (zvířecí vypravěč).

První den školy

„Au! Tak ty takhle? Počkej, já ti dám! Ukážu ti, kdo je silnější,“ supí Julin.

„Co tady zase provádíte, vy dva?“ strčila do pokoje hlavu maminka. „Máte už spát, a ne se tu přetahovat. A ještě ke všemu o svetr!“ Uklidila oblečení do skříně, urovnala na posteli příkrývku a sklonila se, aby oba pohládila. „Dobrou noc, kluci. Ať se vám něco hezkého zdá.“

Julinovi se zdá o tom, že je na horách. Jezdí na lyžích hlubokým sněhem, ale pak spadne a zlomí si nohu. Občas takové sny mívá, i když na lyžích v životě nestál.

Césarovi se zdá o velkém kulatém míči. Pořád před ním utíká, a on ho nemůže nabrat nohou ani hlavou. A fotbalová branka je pořád blíž a blíž...

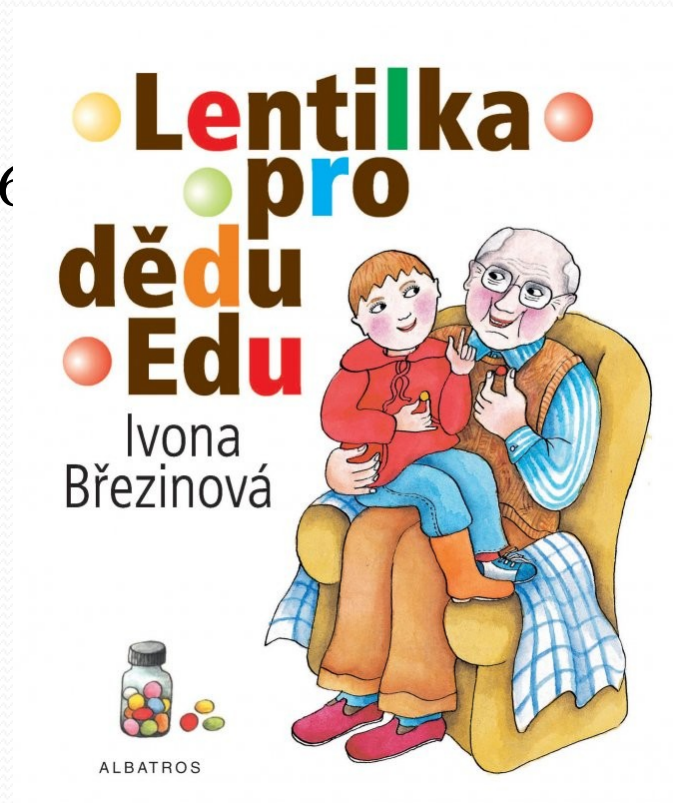
Julin se ve spánku pohnul a tiše zakňoural. César je hned vzhůru. Tiše vstane a popojde k Julinově posteli. Julin mu položí ruku kolem krku a spokojeně spí až do rána.

Vlastně je to docela legrační. Je prvního září a ti dva jdou do školy. Julin i César. Oběma je devět let. V podstatě. Aspoň tak jim to táta vysvětloval.

Přesto teď César kouká trochu udiveně, když mu maminka na záda nasadí batůžek se svačinou.

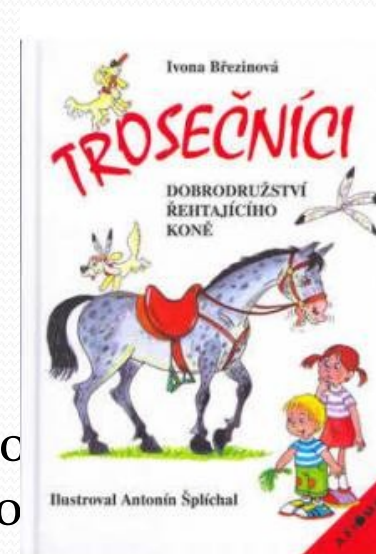
Handicapovaný dospělý hrdina, viděný očima dítěte

- Ivona Březinová
 - Lentilka pro dědu Edu (2006)

S více dětskými hrdiny

- Příběhy, v nichž vystupuje více ústředních hrdinů
- Autor je bere jako rovnocenné.
- Zbyněk Malinský - * 1923 – 2005
 - Je nás šest, jeden štěká (1998)
- Martina Drijverová
 - Sísa Kyselá (2010)
 - Sísa Kyselá a ušmudlaný rytíř (2012)
- Ivona Březinová
 - Trosečníci - Dobrodružství v zamčeném bytě (2008)
 - Trosečníci - Dobrodružství skotského teriéra (2009)
 - Trosečníci - Dobrodružství řehtajícího koně (2010)

Sísa Kyselá

- Humorné vyprávění o soužití dvou žáků druhé třídy a sousedů zároveň, s autentickými obrázky z dílny Adolfa Borna, jež připomíná dvojici Mach a Šebestová.
- Žijí v reálném světě.
- Zápletka: nepřátelství mezi hlavními postavami - Jeníkem Plackou a Sylvou (Sísou) Kyselou. (Sylva je vždy vzorná a poslušná, upraveného vzhledu, Jeník se chová jako typický kluk jeho věku – sní a fantazíruje, miluje dobrodružství a legraci.)
- V závěru knihy se stávají přátelé.
- Příběh je krátký, spádový, sevřený, vázaný na individuální charakteristiku obou dětských postav, přímočaře orientovaný k pointě.

Kyselá

„Ty tu jseš ještě?“ přiskákala po druhé noze Kyselá.

Jeník kývl. To je snad vidět, že tu je.

„Psa ti vaši nedovolí,“ pravila Kyselá. Měla pravdu. Maminka řekla, že nemá čas starat se ještě o psa. Tatínek řekl, že bez zahrady je pes chudák. A tak může Jeník na psa zapomenout.

„Mně by ho naši koupili,“ řekla Kyselá.

„Ale já ho nechci.“

K tomu nebylo co dodat. Stačilo slovo.

„Síso Kyselá!“ vykřikl Jeník.

„Že si nedáš pokoj!“ zlobila se maminka.

„Pořád se Sylvince posmíváš. A zlobíš.“

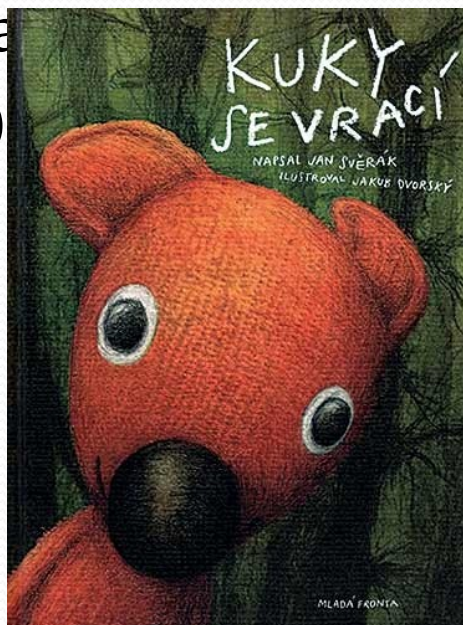
Jeník sklonil hlavu. Věděl, že po „Síse“ a Sylvině žalování je lepší nic neříkat.

„A to bys chtěl psa!“

„Možná by to nemusel být pes,“ napadlo Jendu. „Třeba nějaké jiné zvíře. Ale živé.“

Příběhová próza s dětským hrdinou a pohádkovými motivy

- Iva Procházková
 - Hlavní výhra (1996)
 - Středa nám chutná (1994)
- Jan Svěrák - * 1965, Žačovice
 - Kuky se vrací (2010)

Středa nám chut

- Příběh o dětech z neobyčejného dětského domova.
- Panuje zde vlídnost, laskavost a citlivý lidský přístup (poetický název domova – Slunečnice, paní ředitelka – Pralinka).
- Všechno je krásné, dokonalé, barvité, pohádkové, a tím pádem neskutečné. Svět fantazie, který nezná hranic.
- Střet reálného světa se světem zázraků.
- Cilka
 - stále usměvavé děvče,
 - ve čtyřech měsících byla nalezena průvodčím ve vlaku,
 - vlasy má posypané jabloňovými lístky,
 - má schopnost plodit jablka.
- Neisyvátečnější okamžik – středeční

„Čtyři měsíce,“ opakoval po něm úředník do telefonu. „Mám ji dát do regálu?“

Hlas na druhém konci aparátu cosi dlouho vysvětloval. Rozhořčeně. Pak se rozhostilo ticho. Úředník položil sluchátko.

„Šéf zavolá policii,“ řekl.

Podíval se na miminko.

„Divný lidi, dneska,“ potřásl hlavou. „Zapomenou dítě. Ve vlaku!“

Holčička znovu kýchla. Průvodčí Mlejnek ji pevněji zavinul do peřinky.

„Je moc milá,“ prohlásil. „Vůbec nekřičí. Jako by byla se vším srozuměná.“

Oba dva muži se nad dítětem sklonili a na tvářích obou se rozlil úsměv.

Krise rodiny

Iva Procházková

- Eliáš a babička z vajíčka (2002)
- Kryštofe, neblbni a slez dolů (2004)
- Červenec má oslí uši (1995)
- Hana Doskočilová
 - Šimša (1999)
- Ivona Březinová
 - Věra, Nika a sedm babiček (1996)
- Pavel Šrut - * 1940, Praha
 - Verunka a kokosový dědek (2004)

Příchod dalšího sourozence do rodiny

- Martina Drijverová
 - Povedené prázdniny (2000)

